

Драгутин Илић

ПОСЛЕ МИЛИЈОН
ГОДИНА

СЕКУНД ВЕЧНОСТИ

PORTALIBRIS

Драгутин Илић
ПОСЛЕ МИЛИЈОН ГОДИНА / СЕКУНД ВЕЧНОСТИ

Copyright © PortaLibris, 2017.

Сва права задржана укључујући право на репродукцију
у било ком облику у целисти или делимично.

Настанку ове књиге посебно је допринела Јована
Ристић која је комплетан текст ручно прекуцала
из старог издања и на овај начин тешко читљиво
штиво у потпуности реконструисала. Труд и зала-
гање победили су зуб времена...

ПОСЛЕ МИЛИЈОН ГОДИНА

Трагикомедија у три чина са прологом

ЛИЦА

Наџан мугри }
Данијел, његов син } два последња
човека на Земљи

Зоран }
Свејлана, његова жена } становници Земље,
Санко, њен будући муж } нови људи Духо-свет

Биљан, посланик са Меркура

Зорка, његова жена

Лајан, њихов пратилац

Више њих са Меркура и Земље

Догађа се после милијон година. Пролог, на месту, где је пре милијон година стајао град Париз. I чин у кабинету Зорановом, II и III у врту његовом.

ПРОЛОГ

*На сцени се види јусџа, шумовиџа долина на
месту где је пре милијон година био траг Париз.
Међу јрмљем и џбуновима сџоји дубока џећина,
вињајом и џајради џокривена.*

ПОЈАВА I

*Најан, седе прег џећином; седе дује косе и браде.
Нај је. На крилу му расклојљена велика књија.*

Најан: Отварам књигу прошлости! Човечанство је у њој запечатило тежње и путе, по којима је ходило. Слава његова утрнула је као последњи пламичак догорелога луча. Мрак, вечити мрак, обузеће све! Последњи траг некадашњег човека изгубиће се, а нови, непознати свет, ево где је обвио васиону. Живи, и не умире! О победи човечанства! Ти, која замишљаше да се савршенство природе исцрпilo у теби; чија је машта летела у висине небесне, ронила у дубине морске, слазила у утробу земље, данас се скриваш у пећине и као некадашњи Адам, го и наг, бориш се са зверовима око крвавог залогаја! Свршетак твој лежи у зачетку; а простор између њих? Нема га. Он је био пука машта; реч без појма, појам без факта, за чим се охولة главе умног ништавила заносише. Гле, на књизи „постања” пише „Мојсеј! Дарвин!” Ха, ха, ха! Магла сама магла! Ништавни

човек сањаше да ствара вечне истине: па шта је створио? Ништа! На овом дивљем месту уздизаше се некада гњездо мудрости људске, Париз; и као буктиња и озаравала је својом светлошћу вечне истине велеума човечанства. Па где је сада твој славни град? Где се сакрише вечне истине? Прах и сами прах! човек је хтео да прозре васиону, а ни самога себе није могао прозрети. О кукавна глупости, прикривена у слави Мојсеја и Дарвина, Спинозе и Канта! /јетко/ Све капацитети! Све величине ума! Мудрост човека оборили су црви и исисали из ње сокове живота. Па, ипак, онај црв који испија мозак Дарвинов и рије филозофију Кантову није нашао никакве разлике између мозга Сократова и Езоповог магарца, који је оставио будућности да протумачи узвишени појам духа и материје, а сам се задовољио урмом Езоповом. Човек који се у охолости равнао слици највишег бића, подлегао је ништавном црву, као столетни храст, кад подгризен овом слабостињом пада у прашину испред најмањег поветарца, да се никад више не дигне.

(Преврће листове и задубљује се у читање. Из далека, па све ближе и ближе чује се песма).

Песма

*По вечности, њлавој реци,
Тихо њлове хиџри вали;
Мој живоџа чуне мали,
Куда бродиш, куда, реци?
Ах, кроз џаму вечної доба
Где да њрозрем судбу џвоју?
Тамо, џамо, иза џроба,
Хоћу л' наћи нагу своју?
Дух живоџа џџо ми душу
Божансџвеном искром краси
Да л' се и он џуби џако,*

*Као њесме моје љаси?
Ил' у зраку васионе
Изван своја шрошна шела,
Узлешеће вечним лењом
Хишра, смела и весела.
По вечности, љлавој реци,
Тихо љлове вечни вали,
Мој живоша чуне мали,
Куда бродиш, куда, реци?*

(Натан је, за све време песме, слушао мелодију тужно обореном главом)

Нашан: Јадна сањалицо! узаман дозиваш вечност; она је нема за ухо смртнога!

Глас *Данијелов* (за сценом): Оче! Оче!

Нашан: Овамо сине; ја сам овде!

ПОЈАВА II

(Долази Данијел; он је као и Нашан љо, наљ. Наоружан је сшрелама и луком. Носи убијену дивљач)

Данијел: Још не спаваш, а ноћ је увелико размахнула крилима над нама. Погледај само оче, вечерас ме је срећа добро служила. Осим ове дивљачи лежи тамо и један вепар с грдним зубима. Случајно сам му на ложу нагазио, и кад ме хтеде дохватити оштрим зубима ја га премлатих. (спушта дивљач и прилази оцу, да га пољуби) Оче! Ти си опет тужан? Шта ти је?

Ах, остави ту несрећну књигу! Нашто нам она кад нас само мучи? Знаш и сам како си ме саветовао да је не поучавам много; јер ће ми, велиш, помутити ведрину души, а

незадовољством живот загорчати. Хајде оче! Требало је да си заспао, а ја те будна затичем.

Наџан: Не, сине мој! Ја сам једнако сањао, докле ме не пробудише тужни звуци твоје песме. Њезиних је звукова већ нестало; Али они сада брује у мојој души као и успомена на развејани сан некадањег човечанства.

Данијел: Некадањег „златног доба“ кад је човечанство своје најмилије осећаје у божанску мелодију сливало. Љубав и мир, задовољство и радост, загреваху срца њихова.

Наџан: Па ипак, човек који упоређиваше себе највишем бићу, који замишљаше да је свемогућ, љуто је кажњен. Његов живот био је само странпутица, зидање вавилонске куле, забуна пометених језика. Тражио је боље, а нашао горе.

Данијел: Али зато је он био задовољнији и срећнији од нас двојице, последњих потомака његових. Ниси ли ми некада приповедао о оном величанственом духу човека, који тежаше изналасцима и савршенству? Они бар не оскудеваху ни у чем; јер све невоље и беде сузбијаху заједнички, а ми? Ко ће нас развеселити у данима беде и очајања? А колико жалити кад нас једном нестане? Нико! Над лешинама нашим грактаће црни гаврани, а дивљи вуци и хијене раздираће тела наша. Лакше је и милије било живети људима; јер они бејаху у рају о коме праотац Мојсеј сањаше. Та, зар они не уживаху кад им сва наука, философија и изналасци пружаху сваке олакшице за живот?

Наџан: Тако је. Човек је тежио томе, али је ли постигао то? Просвета и наука, философија и проналасци којима требаше да обезбеди своје уживање само су морили његов ум и снагу. Милијоне браће убијао је или је напустио да их потамани ужасна глад, само зато да он задовољније ужива. Па је ли бар у томе успео? Упитај прошлост његову. Он није постигао ни оно савршенство које имаде она свиња што лежи мирно у каљузи и ужива задовољно не питајући се

зашто је јабука пала њојзи на нос и зашто, кад се с гране откинула није одлетела у вис? Шта се ње тићу закони гравитације или вечитог кружења, кад она слатко жваће своју јабуку? А зар и може бити разлике између човека и ове презрене животиње? Обоје беху немоћни да скину с врата ону неман која их је још у самом зачетку гробу наменила. Па кад их нестане нису ли једно исто? Каква је разлика између духа умрлог човека и животиње? Оба се у прах изједначају; И ко би могао рећи: ово је човек, а ово је звер?

Данијел: Али за то је човеку дата моћ размишљања.

Наџан: и то јесте узрок, што је изгубио моћ да задовољно ужива. Али махнимо се тога разговора. Он ме заноси у вртлог болова; а старости је тешко издржати море очајања чији таласићи хоће да ме прогутају. Јеси ли накупио сувади?

Данијел: Сад ћу оче.

Наџан: Вечерас си јако узрујан. Да се није што догодило?

Данијел: Не знам ни сам шта ми је. Све ми се чини да сам сневао.

Наџан: Видео си нешто?

Данијел: Видео, али то ће бити само сан.

Наџан: Казуј шта је? Можда нас гоне?

Данијел: Тамо иза оног брежуљка одакле се испред наше пећине одваја долина испресеца на реком и поточићима и ишарана цвећем и зеленилом, угледао сам нешто чудновато. Да ли сам у томе часу заспао и сневао то не знам. Баш када сам стигао на врх брежуљка и почео се дивити вечерњем руменилу у коме се врхови горе преливаху, од једном зачух звуке божанствене мелодије. Песма се тихо сливала у најслаћу хармонију, па се као шумор поточића разлегала по целој долини. Чаробна милина обузе ми душу, те занесен умиљатим звуцима песме почех се прикрадати месту

одакле се она разлегала. Утом већ стигох до једног ђбуна и ту застадох. Маших рукама да уклоним шибље преда мном и... не, не! Та то је био само занос, сан! Али оче, прегорео бих половину живота када бих само могао још једном тај сан вратити.

Наџан: Даље, даље, сине!

Данијел: Пред мојим очима указа се дивна прилика, прекрасно створење. Баш је излазила из реке у којој се купала и пред једним бокором румених ружа застаде. Ох, оче, оче! Ти знаш да су руже најмилије цвеће, које сам икада видео; Али шта су све мајске ружице према њезиној лепоти, према оном вечерњем руменилу које обасјаваше дражи ви тога тела. То беше или каква вила о којима сам толико читао, или сан. Окупана тако, пустила је она залазећем сунцу да јој својим руменилом облије снагу њезину, а она узабра једну ружицу и кидајући листак по листак пушташе пове тарцу да их, са њезине руке, односи. Шта се у мени догоди, ја не знам. Хтедох да искочим иза ђбуна, те да је руком дохватим, али осетих како се под мојим ногама гиба. У глави и у ушима започе страховито брујање и тутњава, а на очи ми наиђе густа тама. Хтедох да викнем, али не могах! А кад се преда мном разиђе онај мрак моје виле не беше више. Узаман сам трчао, узаман довикивао не би ли се одазвала. Ње не беше више!

Наџан: Нема сумње, то се у теби машта запалила.

Данијел: Можда. Али онда жалим, зашто ме тај сан није подуже држао.

Наџан: Буди пажљив сине! Можда ни овде нисмо скривени. Пре легања обиђи још једном околину, да видиш нема ли што сумњивог.

Данијел: Хоћу, оче! Хајде, да те у стан одведем.

(Натан се наслони на њ, а он га придржава и у пећину уводи)

ПОЈАВА III

Данијел (сам): Једва иде сиромах! Већ је тридесет дана како нас гоне као расплашену дивљач. Да ли ће нам ово бити право станиште мира о коме смо сањали? Или ко зна? Можда нам није суђено до смрти да се игде станимо? О, Ахасфере, Ахасфере! Није ли се твој дух станио у последњем потомку твоме? Срећу и сласти човечанства никада није осетио последњи потомак твој; а беде и невоље твоје притискују плећа његова ватром Содома.

(Оде. Сцена је пуста. После кратке паузе чује се неразговетан шум по ваздуху, који се, мало по мало, прелива у фантастично, мелодично брујање)

Глас *Данијелов* (споља): Оче! Оче!

ПОЈАВА IV

(Ушрчи Данијел, усїлахирен и зверајући)

Наїан (из пећине): Данијеле!

ПОЈАВА V

(На излазу пећине јавља се Наїан)

Наїан: Да није опасност?

Данијел: Слушај, слушај! Опет оно чудновато брујање и шум у ваздуху.

Наїан: Трчи тамо, али пажљиво! То нас траже. Духосвет је осетио траг људи.

Данијел: Одмах, оче! (отрчи)

ПОЈАВА VI

Наџан (сам): Ово је рећи пут како нам у траг уђоше. Ни ове непролазне шуме не могу да нас заклоне испред очију нових створова Духо-света. Узаман се клониш човече; само утроба Земљина може те спасти.

(Мелодични шум све се јаче чује)

ПОЈАВА VII

(*Данијел ујрчи*)

Данијел: Угледали су ме! Нема нам спаса ако се што пре не уклонимо са овог места! Неколицина ових чудовишта лете по ваздуху и нас траже.

Наџан: Бежимо! Склонимо се из ових места! Еј, грдна старости! Под овим стенама мислио сам да завршим тешке дане; а гле сад морам и то место да напустим. Нигде прибежишта; нигде мира! Ох, ко ће издржати све патње ове? – Небо? За какве ме невоље штедиш јоште?

Данијел (прихвата га и води): Јадни оче! Како бих срећан био кад бих ти нашао ма један кутић на земљи где бих могао мира наћи.

Наџан: Под земљом, под земљом, сине! Тамо је то што ти на земљи тражиш.

Данијел: Небо ће се смилovati. Похитај оче!

Наџан (после малог хода): Спасевај се, сине! Ја не могу даље! (Клоне. Потмула грмљава)

Данијел: Не, не! Без тебе нећу ни маћи! Та чудовишта која нас гоне и не познајем још. Али ма каква да су, ја ћу уза те бити. А и нашто ми живот? Да ли да продужим још један век патње? Да ли да наследим твоје боле и очајање

те да васиону њима загушим? (хоће да га дигне; благо) Оче, покушај само!

Наџан (подижући се): Јадно дете моје! О, да се ниси никада родило! (Покушава да иде, али клоне) Бежи! Бежи! Они ће нас стићи ако ме не оставиш!

Данијел: Нигде без тебе! (гром пукне; он га обухвата рукама да га подигне; Завеса пада)

